

Helsesøster og prosjektleder Berit Voktor sammen med avdelingsleder Robert Larsen - snakker med elevene om seksualitet, følelser og overgrep.

Foto: Gunhild Louise Forselv

Lærer om seksualitet, følelser - og overgrep

Seksuelle overgrep er for mange et tabubelagt samfunnsproblem. Prosjektet «Æ e mæ» skal øke de unges kunnskap og trygghet om både egen kropp og seksualitet - og er en del av kommunens arbeid for å belyse og forebygge overgrep.

GUNHILD LOUISE FORSELV

Det ringer inn til andre time på Lamarka skole. Elevene i 7A inntar klasserommet og blir litt ekstra oppstemt når de ser helsesøster **Berit Voktor** og leder for avdelingen for enslige mindreårige flyktninger, **Robert Larsen** i klasserommet.

De vet godt at denne timen ikke blir helt som andre timer.

Urinrør og testikler

- Hva husker dere om guttas kjønnssor-ganer?

Hender skyter i været når Berit starter med litt repetisjon fra forrige time.

- Urinrør og testikler, kommer det fra stolrekka.

Det fnises litt.

- Og hvor ligger sædcellene, husker dere det?

- I testiklene.

- Helt riktig, også måtte de ha noe å svømme i, husker dere hvor den væsken

kom fra? Det nøles litt.

- Husker dere at det var noe som het prostata? Robert trer støttende til.

- Å ja!, kommer det oppgitt fra stolrekken.

- Skulle vi ikke snakke om selvfølelse og identitet i dag?, spørres det.

- Ja, helt riktig, og hva tror dere dette har med identitet og selvfølelse å gjøre?

Snart settes klassen i gang med en aktivitet.

Skaper trygghet

- Den første timen ble det jo mye fnising, men det har gått over all forventning og jeg er så imponert over hvor flinke mange av ungene er til å reflektere rundt dette, sier helsesøster og prosjektleder Berit Voktor.

Prosjektet «Æ e mæ» er et resultat av en bevisst lengre satsing på barn og unge og bedring av oppvekstmiljø i Sortland kommune.

I ett helt år har Berit Voktor og avdelingsleder Robert Larsen jobbet med å utvikle dette todelte undervisningsopplegget, som kom i gang i høst.

Mange har vært involvert i prosessen, blant annet sexologen Margrethe Wiede Aasland som har kurset fagfolkene i kommunen.

- Når barn og unge har kompetanse om egen kropp og egen seksualitet, vil de lettere kunne sette egne grenser og vise respekt for andres grenser, fortsetter Voktor.

” Den første timen ble det jo mye fnising, men det har gått over all forventning og jeg er så imponert over hvor flinke mange av ungene er til å reflektere rundt dette.

Berit Voktor

- Selv om mange foreldre snakker med ungene sine om seksualitet og følelser, så gjør ikke alle dette, forteller Voktor.

Ned til barnehagen

- Vi har starta opp med et pilotprosjekt i Lykkentreff barnehage der vi snakker om følelser. Vi lærer ungene å sette ord på følelser. Om gode berøringer og dårlige berøringer, om hemmeligheter og mindre gode hemmeligheter, forteller Berit.

Deretter fortsetter de samtalen med

elever i syvende trinn på grunnskolen.

- I denne alderen er elevene er på vei inn i puberteten. De har også gått i samme klasse i syv år og kjenner hverandre godt. Dermed har man kanskje en tryggere klassesituasjon enn man har når man begynner på ungdomsskolen, skifter skole og får nye medelever, sier Robert Larsen.

- Det som er viktig er at vi treffer ungene der de er, og på det nivået de er. Det er vel dette som er den største utfordringen. Og at de føler seg trygge, fortsetter Larsen

Temaet seksuelle overgrep tas ikke opp før i siste timen. Før man snakker om dette skal det bygges opp en trygg ramme.

Nei betyr nei

Hensikten med prosjektet er også å bevisstgjøre folk på at seksuelle overgrep forekommer i Sortland.

- Det er her, og vi må prøve å gjøre noe med det, sier Helse- og omsorgssjef i Sortland **Sture Jacobsen**.

I helsevesenet på Sortland er det til en hver tid mennesker som henvender seg til ulike instanser på grunn av seksuelle overgrep.

Mange av langtidspasientene i psykiatrien er der nettopp på grunn seksuelle overgrep som har inntruffet tidligere i livet.

Bla om

Man vet også at det ikke er uvanlig at overgripere selv har blitt utsatt for overgrep tidligere i livet.

Og man vet at det er viktig å starte tidlig.

- Nasjonalt vet vi at mellom 30 og 50 prosent av overgriperne faktisk er under 18 år. Disse har rett og slett ikke lært hvor grensene går. Det viser hvor viktig det er å lære gutter om grenser, om at har en jente sagt nei så betyr det nei, og er hun for beruset til å svare så har hun ikke sagt ja. Dette er noe vi må prate med gutta om og lære dem. Det er så mange som ikke har forstått dette, forteller Voktor.

- Samtidig registrerer jeg mangelen på grensesetting blant unge jenter i dag, fortsetter Voktor.

- I jobben min møter jeg mange som tror at de må ha sex med en gutt for å kunne bli kjærester. De tror det forventes av dem, og lar seg presse.

Vesterålen sedelighetsversting

Og bakgrunnen for prosjektet bekreftes av politiets statistikker:

Vesterålen har i det hele tatt flest sedelighetssaker per innbygger i følge Midtre Hålogaland politidistrikts statistikker.

I fjor hadde Harstad 0,5, Lofoten 0,5, Ofoten 0,6 og Vesterålen 0,8 anmeldte sedelighetssaker per 1000 innbygger. Straffesakene innen kategorien sedelighet inneholder både seksuell krenkende adferd, seksuell omgang med mindreårige, og voldtekter.

- Tallene viser at det er grunn til å tro at det er mye å gå på i forhold til samhandling mellom politiet og kommunene, sier straffesakskoordinator for Vesterålen, Geir Bendiksen i Midtre Hålogaland Politidistrikt.

Så langt i år er det anmeldt 28 sedelighetssaker i Vesterålen mot 23 i fjor. På Sortland alene er det så langt i år ni anmeldte straffesaker innenfor sedelighetskategorien, mot fire i 2011. Politiet har foreløpig ingen forklaringer på den kraftige økningen i Sortland. Type saker kan variere stort.

I tillegg må en huske at antallet straffesaker ikke nødvendigvis sier så veldig mye om det reelle antallet seksuelle overgrep. Skyld- og skamfølelser samt ønsket om å begrave hendelsen gjør at mange faktisk aldri forteller hva de har opplevd. Antallet underårige innvolvert, både på som offer og overgriper gjør det også vanskelig. Noen er så unge at de rett og slett mangler språk. Med andre ord, det er store mørketall.

God beredskap

- Vi har utarbeidet gode beredskapsplaner i denne prosessen, forteller Voktor.

- Dette var veldig viktig å få på plass før vi satte i gang med undervisningen, for vi kan ikke på forhånd vite hva vi kommer over eller kan utløse i undervisninga. Vi har derfor hatt møter med alle de instansene som kan involveres i slike saker.

- I tillegg har vi etablert et konsultasjonsteam som alle kan henvende seg til dersom man tror et barn eller ungdom utsettes for overgrep. Kommuneoverlegen i Sortland ser også nå på hvordan voldtektsmottak er bygd opp i Bodø og Harstad og om vi kanskje skal bygge opp noe lignende i Vesterålen dag, sier hun.

Foreløpig har man bare prosjektmidler fram til jul.

- Det vi håper er at prosjektet blir videreført slik at dette blir et fast opplegg for alle barnehagene og alle syvendeklassene. Dette er viktige temaer, sier Voktor.

Lærer å gå trappa

Etter timen snakker gjerne elevene i 7A med Sortlandsavisa om det de har lært.

- Hvordan er det egentlig å snakke om seksualitet, kjønn og homofili på skolen?

Eget konsultasjonsteam ved seksuelle overgrep

■ Sortland kommune har etablert et konsultasjonsteam ved seksuelle overgrep som et ledd i profesjonaliseringen av beredskapen på Sortland. Alle personer som gjennom sitt arbeid er i kontakt med barn og unge, og privatpersoner som er bekymret for at et barn / ungdom kan være utsatt for seksuelle overgrep kan henvende seg til dette konsultasjonsteamet.

■ Teamet består av Helsesøster Berit Voktor, kommuneoverlege Astrid Holm, barnevernspedagog Silje Mari Holm (koordinator) samt spesialpedagog Tina Sørensen.

■ Konsultasjonsteamet vet hvilke instanser som er ansvarlige for oppfølging i slike saker og kan også rådgi deg om hvordan du kan snakke med barn og unge samt familie om overgrepssituasjoner.

Prosjektet «Æ e mæ»

■ Gjennom åtte skoletimer i høst skal syvendeklassingene ved Sortland, Lemarka og Sigerfjord skole gjennom temaene: **seksualitet, «identitet og selvfølelse», kroppen, pubertet, «vennskap, forelskelse og kjærlighet», grenser, og til slutt «seksuelle overgrep».**

■ Formålet er å gi elevene økt innsikt i egen og andres forhold til kropp og seksualitet, samt avmystifisere de mange følelsene og usikkerhetene for at de skal kunne sette bedre grenser for seg selv samt vise respekt for andres grenser.

■ En annen del av prosjektet foregår også i barnehagen. Lykkentreff barnehage er foreløpig den eneste barnehagen som er med i dette pilotprosjektet.

■ Prosjektet ble initiert av helse- og omsorgssjef Sture Jacobsen i 2011 og er utviklet av prosjektleder og helsesøster Berit Voktor og avdelingsleder Robert Larsen, i samråd med BUP, politiet, skolene samt veilederne og sexologene Atle Austad og Margrethe Wiede Aasland. Det er en del av en større satsing på forebygging av seksuelle overgrep hos barn og unge.

Nasjonalt vet vi at mellom 30 og 50 prosent av overgriperne faktisk er under 18 år. Disse har rett og slett ikke lært hvor grensene går. Det viser hvor viktig det er å lære gutter om grenser.

Berit Voktor

- Det er kanskje litt flaut til å begynne med, men så blir man vant til det? svarer Jonathan.

- Jo mer vi snakker om det jo lettere blir det, sier Petter.

- Hva syns du er mest flaut?

- Ordene, svarer Jonathan.

- Hva syns dere har vært mest interessant å lære om så langt?

- Vi har lært om onani og homofili, om at det ikke er rart å være homofil eller lesbisk, det er helt normalt, forteller Petter.

Elevene lytter, blir trygge - og deltar i undervisningen.

Berit Voktor, lærer Sara Eriksen og Robert Larsen.

- Også har vi lært om det å være trygg på seg selv, sier Hanna.

- Vi har lært å gå trappa og ikke ta heisen, sier hun.

- Hva mener du med det?

- Jo, for eksempel, hvis man er kjæreste så trenger man ikke ha sex med en gang, man kan vente, forklarer Hanna.

Nora får sette punktum:

- Det er veldig viktig det vi lærer om her, det er bare veldig, veldig viktig.

I aktivitet rundt i klasserommet.

Vi har lært om onani og rart å være homofil eller